

Layihənin istiqaməti: Azərbaycanın dövlətçilik tarixinin, milli adət-ənənələrinin, elm və mədəniyyətinin təbliği

№ 144 (2178) 22 dekabr 2020-ci il

1987-1992-ci illərdə Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ regionunda nələr baş verirdi?!

(Bizim çoxlarımızın bilmədiyimiz həqiqətlər... Xankəndi)

(əvvəli ötən saylarımızda)

Dağlıq Qarabağda baş vermiş hadisələrin hansı sonluqla bitəcəyini dərk edə bilməyən Azərbaycanın dövlət rəhbərləri təpədən dırnağa qədər silahlanmış ermənilərin mühasirəsində qalmış əliyalın azərbaycanlıların təhlükəsizliklərini təmin etmək əvəzinə, Xocalıda, Malıbəylidə, Quşçularda, Turşsuda, Daşbulaqda, Kərgicahanda, Qayıbalıda, Cəmillidə və Qaladərəsində taxtadan evlər tikməyə, yeni yollar çəkməyə üstünlük verirdilər. Əhalinin müdafiəsi tamamilə unudulmuşdur. Azərbaycanlılar yaşayan əraziləri əsasən özünümüdafiə ilə məşğul olan vətənpərvər, qeyrətli oğullar qoyurdular. Fakt kimi deməli ki, 1988-ci ildən 1991-ci ilin dekabr ayına kimi azərbaycanlıların yaşadıkları Quşçular, Malıbəyli, Salakətin, Narışlar, İmarət Qərvənd, Qaradağlı, Xocavənd, Umudlu, Xocalı, Meşəli, Göytala, Nəbilər, Xəlifəli, Turşsu, Cəmilli, Daşbulaq, Kərgicahan, Xankəndidəki azərbaycanlılar, Kosalar, Cənabə, Şırlan, Zarıslı, Nəbilər kəndlərinə ermənilər tərəfindən dəfələrlə silahlı hücumlar edilmiş, evlər yandırılmış, adamlar girov götürülmüşdür. Dağlıq Qarabağda toplaşmış separatçı ermənilərin törətdikləri terror və işğalların hamısı Xüsusi Təşkilat Komitəsinin qəzəbləri qarşısında həyata keçirilirdi.

Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi Əbdürrəhman Vəzirov Dağlıq Qarabağ hadisələrini törədən erməniləri Bakıya niyə çağırırdı?

İlk baxışda adama elə gəlir ki, Ə.Vəzirov Dağlıq Qarabağ hadisələrini törədən erməniləri "uzaqgörənliklə" cəzalandırmaq üçün Bakıya çağırırdı. Amma belə deyil. Əslində Ə.Vəzirov Bakıya çağırıldığı ermənilərin kimliyini dərk edə bilmirdi...

Ermənilərin törətdiyi hadisələrin mahiyyətini qiymətləndirməyi bacarmayan

Ə.Vəzirov 1988-ci il iyulun 25-də Azərbaycan KP MK katiblərinin iclasında Dağlıq Qarabağ Partiya Komitəsinin üzvləri ilə görüşündə demişdir: "Düşməne qalib gələrək, "qardaş" xalqa yox!..."

Görəsən, Ə.Vəzirov əsrlərlə azərbaycanlılara və türklərə qarşı düşmənçilik siyasətindən əl çəkməyən, zaman-zaman Azərbaycan ərazilərini işğal edib, özlərinə Ermənistan adlı dövlət quran işğalçı erməniləri hansı yüksək keyfiyyətlərinə görə azərbaycanlılara qardaş adlandırır??? Səmimi etiraf etməliyəm ki, Ə.Vəzirov milli ruhdan, dövlət idarəçiliyindən xəbərsiz, beynəlmilətçilik illuziyasına uyan bir adam idi, onu heç kəs eşitmirdi... Ona elə gəlirdi ki, ermənilər onun "öyüd-nəsihətini" eşidəcəklər. Bu, o vaxtlar idi ki, ermənilər Azərbaycanın Xankəndi Şəhərinin mərkəzində "miyatsum" deyə-deyə Azərbaycanın suverenliyini pozur, azərbaycanlıları kütləvi şəkildə Dağlıq Qarabağdan qovub çıxarırdı, SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyəti qarşısında müxtəlif bəhanələrlə sosial-iqtisadi məsələləri gündəmə gətirir, həm gizli, həm də açıq şəkildə Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ adlı ərazisinin Ermənistanla birləşdirilməsi haqda erməni əhalisinin ərizə və teleqramlarını təşkil edib Moskvaya - qərargaha göndərirdilər. Elə bu əsnada Ə.Vəzirov uşaq sevinçliyi ilə: "muştuluğumu verin, ermənilər Bakıya qayıdıblar..." demişdir. Bunlar bizim tarixi faciəmizdir. Onu da bilməliyəm ki, Ə.Vəzirov vaxtilə M.Qorbaçovla komsomolda bir yerdə işləmişdi. Ona görə də Qorbaçov onu Azərbaycana rəhbər vəzifəyə təyin etmişdi.

Vəzirovun ermənilərlə görüşü ərəfəsində Şuşa şəhər sakinlərindən Həsənov Yaqub Firidun oğlu, Əliyev Eldar Şahmar oğlu, Mamedov Yaqub Məmməd oğlu, Allahverdiyev İsmixan Misir oğlu Bağirov Vidadi Qara oğlu, Həsənov Saday və b. Şuşanın "Yeddiqat", Ağa körpüsü, "Əjdaha bulağı", Malıbəyli köpüsü və digər əra-

zilərindən ermənilər tərəfindən tutulub Şuşakəndə, Daşaltına, Xankəndinə, "Çanaqçı"ya, həmçinin, Ermənistan və digər yerlərə aparılmışdılar. Şuşa televiziyanın müxbiri Vidadi Bağirovu və Xankəndi sakini sürücü İsmixan Allahverdiyevi tutub Xankəndidəki kamendaturaya aparmışdılar. Vidadinin bir ay orda saxlayıb ağır işgəncələr verdikdən sonra Stavropola - ermənilərin çox olduqları bir bölgəyə sürgün etmişdilər. İsmixan Allahverdiyevi isə o qədər döymüşdülər girovluqdan qurtarıqdan az sonra çoxlu qan qusaraq vəfat etmişdi.

1991-ci ilin 13 martında saat 11 radələrində Şuşa rayon avtonəqliyyat müəssisəsinin sürücüsü Saday Həsənovun idarə etdiyi "95-01 AQY" nömrəli avtobusu Malıbəyli kəndindən Şuşaya gələrkən Şuşa-Xankənd yolunda ermənilər daşa basılmışdılar. Nəticədə avtobusun şüşələri sınıb tökülmüş, avtobusdakı 26 nəfər sənişindən 7 nəfəri ağır yaralanmışdılar. Belə faktlar saysız-hesabsızdır...
Haşiyyə:

1991-ci ilin noyabr ayının 4-də 25-30 nəfər Şuşa ziyalıları Dağlıq Qarabağda və Şuşadakı vəziyyətlə əlaqədar Bakı şəhərində Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi Ayaz Mütəllibovun qəbulunda olduq və gelişimizin səbəbini bildirdik. Şuşa RİH-nin başısı mərhum Mikayıl Gözəlov, mən - Əyyub Əbdülezimov (Əyyub Şırlanlı), əməkdar həkim Ramiq Məhərrəmov, mühəndis Ələvət Məhərrəmov, mərhum şəhər ağsaqqalı İbrahim Vəzirov və digərləri çıxış etdik.

İlk sözü mən aldım və dedim: Hörmətli Ayaz müəllim, Şuşa əldən gedir, Şuşa hər tərəfdən ermənilərin mühasirəsi altındadır. Hər gün Şuşanı atəşə tuturlar. Bunun qarşısını almaq üçün həm canlı qüvvə, həm də silah lazımdır.

A.Mütəllibov: Daha nə?

- **Dedim:** Nə qədər ki, gurultular dağların arxasından, uzaqlardan gəlir, qarşısını orda kəsmək lazımdır. Vay o günə ki, qapı döyülə...Onda deyəcəyik: Kimsən? Artıq gec olacaqdır...
A.Mütəllibov: Təklifiniz?

Mən: Üzr istəyirəm, Xocalıda, Kərgicahanda, Malıbəylidə və s... yerlərdə taxta evlər tikməyə, kəndlərə yeni yollar çəkməyə nə ehtiyac var? Bunun əvəzinə hərbi texnika, silah-sursat, ordu əldə etmək, Dağlıq Qarabağla Ermənistan arasındakı hava və quru yolların bağlamaq lazımdır.

A.Mütəllibov: Sonra?

Mən: Cəsarət edirəm: Respublika Dağlıq Qarabağdan, Şuşadan, Xankəndindən idarə edilsə, ermənilər əl-qol açmaqla bilməzlər.

A.Mütəllibov: Sonra?

Mən: Ermənilərin heç bir sosial-iqtisadi problemləri yoxdur. Onlar Dağlıq Qarabağı Ermənistanla birləşdirmək üçün bəhanələrlə küçələrə çıxıblar. Separatçıların səslərinə ana bətnində boğmaq, köçüb gədənələri şərət yaratmaq, Qərbi Azərbaycandan qaçqın düşmüş soydaşlarımızı yalnız Dağlıq Qarabağda qoruyub saxlamaq və məskunlaşdırmaq əsas məsələ olmalıdır.

Mən yaranmış vəziyyətlə əlaqədar təkliflərimi bildirim. Mən şuşalıların adından danışiram... Dağlıq Qarabağ əldən gedir... Şuşanı itirə bilirik... Sizə xoş gəlməyən fikirlərimə görə üzr istəyirəm...

Məndən sonra Mikayıl Gözəlov çıxış elədi və Şuşanın işğalının yaxınlaşdığını, əhalinin yaşayışının çətinləşdiyini, silah-sursata, döyüşçülərə ehtiyacın olduğunu, adamların girov aparıldığını, evlərin yandırıldığını söylədi. Şuşalıların adından ağsaqqal İbrahim Vəzirov A.Mütəllibova Şuşanın və Dağlıq Qarabağda yaşayan azərbaycanlıların çətin vəziyyətlə düşdüklerini, köməkəz qaldırdılar, ermənilər tərəfindən dinc əhalinin terrora məruz qaldığını, şəhərin ərzağa, silah-sursata, hətta su xətləri dağıldığı üçün suya ehtiyacın olduğunu bildirdi və Şuşanın müdafiəsini tələb etdi.

Sonra digərləri fikirlərini bildirdilər. Mütəllibov bizi dinlədikdən sonra yaranmış vəziyyətin tezliklə aradan qaldırıl-

lacağına, Şuşaya kömək göndəriləcəyinə hazırlaşdıklarını bildirdi və səbrli, dözümlü olmağımızı tövsiyə etdi. Lakin heç bir kömək göndərmədi... Bir sözlə, Dağlıq Qarabağın müdafiəsi üçün heç bir tədbir görülmədi. Nəticə göz qabağındadır...

Yuxarıda Əbdürrəhman Vəzirovun Dağlıq Qarabağın partiya komitəsinin üzvləri ilə görüşündən söz açmışdıq.

Şuşa rayon Partiya Komitəsinin sabiq birinci katibi Niyaz Hacıyev "Şuşa" qəzetinə 11 sentyabr 2000-ci il tarixli 8 (6880) sayında verdiyi müsahibəsində qeyd edir ki, Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi Ə.Vəzirov 1988-ci ilin 25 iyulunda Bakıda - mərkəzi komitədə Dağlıq Qarabağın birinci katiblərini topladı öz kabinetinə. DQMV Partiya Komitəsinin birinci katibi Henrik Poqosyan, Əsgəranın birinci katibi Qriqoryan, Xankəndi şəhərinin birinci katibi Zaven Movsesyan, əlqərəz..., 8 nəfər idik. Ə.Vəzirovun yanında da oturub şöbə müdiri. Vəzirov dedi ki, sərbəst sözlünüzü, fikrinizi danışın.

Sizin nə qədər xahişiniz var mən həll edəcəyəm, bütün tələblərinizi yerinə yetirəcəyəm; bircə şeydən başqa, tərkibdən çıxma məsələsi olmasın. Pul deyirsiniz, nə deyirsiniz aydındır... Siz də burda söz verirsiniz, birinci şəxslərsiniz. Gedib yerlərdən izahat işləri aparmalısınız mitinqlər dayandırılınsın.

(ardı var)

Əyyub Şırlanlı,

sair-publisist, əməkdar müəllim,

AYB-nin üzvü, müharibə və

əmək veteranı

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ YANINDA KÜTLƏVİ
İNFORMASIYA VASİTƏLƏRİNİN İNKİŞAFINA
DÖVLƏT DƏSTƏYİ FONDUNUN
MALİYYƏ YARDIMI İLƏ**

Azərbaycan Respublikasının
Prezidenti yanında
Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin
İnkışafına
Dövlət Dəstəyi Fondu